

Валентин ЧЕМЕРИС – прозаїк, публіцист, упорядник, член НСПУ. Народився 8 липня 1936 року в селі Заїчинці Семенівського району Полтавської області. У 1953–1993 рр. жив і працював у Дніпропетровську, 1962 р. почав публікуватися, 1971-го закінчив Вищі літературні курси при Літінституті імені О. М. Горького в Москві, у 1989–1993 рр. очолював Дніпропетровську обласну організацію СПУ. У 1996–2001 рр. – секретар НСПУ, член її Президії та Вищої Ради. Багаторічний співробітник газети “Літературна Україна”. Нині живе в Києві.

Автор кількох десятків книг гумору та сатири, історичних, пригодницько-історичних і фантастичних творів, повістей і оповідань для дітей. Лауреат літературних і літературно-мистецьких премій імені Остапа Вишні, Ю. Маківчука, Ю. Яновського, Д. Яворницького, І. Нечуя-Левицького.

ЯСТРУБИ НЕ ПОСМІХАЮТЬСЯ

Уберезні над містом пронісся буревій. Спершу легенько задули вітри, що, набираючи сили, переросли у вітровії (казали, місцями їхні пориви досягали 20–25 метрів на секунду), а вже з них – гоп! – вилупився буревій. Тут як тут. Буцімто в тих краях (а це на прикордонні сусідньої держави) в березні завжди спалахують буревії (зима не хоче уступати своє місце весні, от і зчиняє шурум-бурум), і на них уже ніхто з тамтешніх мешканців й уваги не звертає. Як ніби так і треба. Та ще в березні місяці. Що ж, треба, то й треба, з природою не посперечаєшся. Обурювались хіба що перехожі, особливо жінки, у яких вітрисько хуліганисто задирав спідниці та шарпав парасолі (майстри по ремонту парасоль по весні завжди мають додаткову роботу і, звичайно ж, підзаробіток), намагаючись збити людей з ніг.

Але тієї ночі березневі буревії так розгулялися, що де-де – особливо в приватному секторі – позривали дахи, в багатьох вікнах повидавливали шибки, а в зоопарку, яким споконвіку пишалось місто, зламали вербу. Біля штучного, з химерно викладеним по його берегах камінням, озера, у якому плавали качки та лебеді, гуси, водяні курочки, рожеві нетутешні фламінго тощо. Воно б і нічого, збиток не вартий уваги – верба була старезна, з численними дуплами і все одно доживала свої останні роки та ще й усередині трухлява, але відчахнута – і чимала – верба була товстезною, гіляка із половиною стовбура гуркнула на скляний дах ближнього павільйону...

У тім павільйоні в гордому одиноцтві вже котрий рік мордувався яструб. Власне, експонувався – як і все в зоопарку живе.

Був то, як свідчила табличка на стіні павільйону, так званий яструб великий. Те саме, що й тетерев'ятник. (*Accipiter gentilis* – птах родини яструбових, а їх тільки в Україні – 26 видів, ще належать канюк, лунь, орел, орлан, стерв'ятник, шуліка та ін.) Довжина 70 см, маса 1,7 кг (так було написано на табличці). Забарвлення зверху, як і у всіх яструбів-тетерев'ятників, сіре, знизу – сірувато-біле з темними поперечними смугами.

Поширений у Євразії, Північній Африці та Північній Америці. В Україні відомі два його підвиди: тетерев'ятник середньоевропейський (*A. g. gentilis*). Живиться, зазначалося далі в табличці, птахами (ясно, що особливо полюбляє тетеруків), дрібними ссавцями, зайцями-русаками, гризунами. Викопні рештки відомі з антропогенових відкладів Європи. Зустрічається по всій території, а кавказький – у Криму.

Виходило, що в павільйоні жив тетерев'ятник середньоевропейський. Це і все, що можна сказати про нашого героя.

Хіба ще додати загальне визначення (а заодно й портретні дані): хижий птах з коротким гачкуватим дзьобом, гострими загнутими пазурами, що водиться в лісах різних частин світу. Зокрема і в Україні. Зосібна у Карпатах.

В ту ніч він не спав.

Навіть очей не склепив.

Починався березневий вітровий, що завжди його чомусь хвилював. Може, тому, що в природі з'являлася весна, коли птахи

обзаводяться парами, мостять гнізда, подруга несе яєчка і починається найважливіше – висиджування пташенят, годування їх, навчання як жити в цьому жорстокому, але прекрасному світі й боротися за виживання. Але радощів батьківства, як і пари, він був позбавлений у своєму полоні. (А втім, горді птахи в неволі й не розмножуються.) І все ж голос крилатих предків кликав його до дійства продовження роду яструбів, і тетерев'ятник – на день-два забувши, де він і що з ним, розпочинав метушню з облаштування гнізда.

У павільйоні стеля скляна, по колу скляні стіни, щоб його, яструба, видно було відвідувачам з усіх боків (споглядальники часто туляться до скла обличчями й руками, і це завжди його нервує), вигадливими купами було нагромаджено каміння, з якого стирчали стовбури дерев. Вони були голі, без кори, але заввишки аж під стелю, з обрубками гілля. На тих жовтих обрубках (щоб дерево не чорніло з часом і не псувало виду, його покривають блискучим жовтогарячим лаком) він і сидів – удень і вночі. Вночі і вдень. А втім, ночі й дні для нього втратили будь-який смисл і тягнулися однією безконечною вервечкою, нічого не змінюючи в його полонянському житті. Та й що він ще мав робити в тісній скляній банці, витягнутій угору? Хіба що перелітав – з нудьги та щоб розім'яти крила – з одного на інший обідраний стовбур, з одного сучка на ще такий самий, але скільки там того лету! Один змах крил. Правда, іноді він опускався вниз, на каміння – для різноманітності. Нудьгуючи, поводив сюди й туди головою, дивлячись мимо відвідувачів кудись у простір, бо все за скляним ковпаком було одне й те ж, до дрібниць йому знайоме.

Каміння нагадувало його далеку і вже, мабуть, назавжди втрачену батьківщину – Високі Гори, звані Карпатами, з гострими стрімчаками скель, бескиття, де було гніздо батьків і звідки його, яструб'я-яструбенятко, витягли жорстокі скелелази, продали в чужу державу, і виріс він у неволі, в цьому скляному павільйоні, схожому на саркофаг, що його поставили сторч... Кожну весну, як починався буревій, він оживав від свого заціпеніння, квапливо метушився, збираючи внизу якісь галузки, сухі травинки, й намагався в розвилці обрубка мостити гніздо – весна ж бо! Але швидко й охолоняв від своєї затії. Для чого йому гніздо? Пари в цьому скляному саркофазі він все одно не знайде, то для чого гніздо приреченому на самотність? У павільйоні сонячно, сухо, чисто, тепло, годують добре,

сиди собі на стовбурі та й сиди. Та час од часу для різноманітності спускайся на каміння вниз і піднімайся вгору на скальповані стовбури дерев.

Ото й усі його польоти. То для чого гніздо? Карпати далеко-далеко, його ніколи не випустять на волю – аж доки він од старості не околіє, впавши на спину, вгору лапами...

З нього тоді здеруть шкуру з пір'ям (м'ясо віддадуть лисиці з сусіднього павільйону) і таксидерміст виготовить опудало, котре передадуть до якого-небудь краєзнавчого музею, де воно й припадатиме пилом, доки його не зжере міль...

Та й березневі вітровіі неодмінно вгамувалися, за весною надходило спекотне літо, потім холодна зима – на зиму його переселяли в закриті помешкання, т. зв. зимник, а по весні повертали в павільйон, і все повторювалося...

У неволі він рано почав старіти, і далека його батьківщина, карпатські гори бачилися йому вже ледь-ледь, наче крізь призму, пелену туману, що застинала йому колись такі зірки його очі. Далеко Карпати, за чужими кордонами, за лісами, за долами-полями, майже за тридев'ять земель в тридесятому царстві, куди йому вже ніколи не дістатися. Та і як вирватися із скляного ковпака, званого павільйоном яструба-тетерев'ятника? Скло в ньому товсте, ні лобом, ні крилами, ні всім тілом його не пробити.

Тільки й оживало його ще сильне, пружне тіло, як із березневими вітровіями приходила в чуже місто весна і кудись його манила, манила, вабила...

Він борсався-метався тоді в осоружному павільйоні.

Іноді здавлював груди відчай. Він шалів. Перелітав зі стовбура на каміння, з каміння на стовбур, бився у скляні стіни, розпростерши крила, висів, учепившись кігтями в раму і, розкривши дзьоба, важко дихав... Не пробити скляного полону, саркофагу, у якому його замуровано живцем і назавжди.

Нема виходу на волю. А воля може бути лише в рідному краї. В чужих краях волі не буває, в чужих краях лише неволя. І не видно Карпат, хоч вони й високі, ні Чорногори не видно з найвищою горою Говерлою, що нею він завжди милувався, коли сидів у гнізді на бескидді...

Нема виходу.

І раптом негадано виявилось, що вихід таки є. Навіть із скляного саркофагу, поставленого сторч. І волю йому приніс березневий

вітровій – не дарма ж він так його завжди хвилював.

Тієї ночі вістряган особливо розійшовся.

Розбушувавшись, гримкотів кривлею дахів ближніх до зоопарку будинків. Шаліючи, завивав – іноді тоскно, як вовки в зоопарку, що задирали голови до місяця – той іноді вишивав із-за хмар... Вітер вив, наче теж був запертий у скляному саркофазі і не міг з нього вибратися на волю, бушував з громовицями, із сліпучими блискавицями, хоч дощу й не було.

Взагалі, вістряско тієї ночі був усякий: то як гульвіса-джигун, чи гуляй-вітер, то як вітер-легкокрил, чи проносився ледь не ураганом, то хмароломом-чугайстром, то шаргоу-шарпуном, налітав з-за рогу шквалом, таким ледь чи не штормищем, то готів стрибожим онуком, вітром далеких русичів...

І вчувався яструбові – навіть крізь скло саркофагу вчувався – гул Карпат, як скриплять у горах смереки (їх він ще за свого першоліття чув) та бекають на квітучих полонинах білі овечки, хмарами плывучи у високості...

Тієї ночі гультіпака-буревій у багатьох старих хатках та будиночках на околицях позривав дахи, позавертав кривлю, повидавливав шибки, а в місті поваляв рекламні щити. А ще він розчохнув стару вербу біля озера в зоопарку, й одна половина її, падаючи з гуркотом, звалилась ледь чи не на голову яструбові, а насправді – на дах його павільйончика...

Гуркнуло, ахнуло-ухнуло-тріснуло...

А потім – дзенькіт і вниз, у павільйон, сипонуло бите скло...

Яструб саме сидів на обрубку стовбура під стелею і, як гуркнуло та сипонуло на нього дощем скалок, з прожогу заметався, не відаючи, де порятунок. Кинувся на скляну стіну, вчепився кігтями в раму, розпростерши крила, прилип до скла, важко дихаючи. Аж ось гуркіт стих, скляний дощ урвався.

Зробилося тихо, наче й вістрягана у світі білому не було. Тільки на дашку, на куполі павільйону, лежало півстовбура верби, що вночі видавалася чорною.

І звідкілясь згори заструменіло повітря, свіже, що його давно не вдихав яструб у своєму задушливому склепі.

І полоняник, збагнувши, де воно взялося, – тож у куполі утворилася діромаха, що її, падаючи, пробила верба! – кинувся вгору і через мить вже був по той бік купола.

У небі над своїм саркофагом!

На волі-воленці!

І широко розкритим дзьобом вдихав і вдихав, жадібно і квапно, свіже повітря, вологе, прохолодне, з насолодою слухаючи, як унизу, загудівши, бешкетував буревій, гнув дерева і шурготів дахами на будинках. І здалося йому, що той буревій прилетів до нього з далеких Карпат, прилетів, аби визволити, з тих Карпат, що їх він протягом років, проведених у неволі, вже й забувати почав...

Зрештою й зовсім отямившись, уже під ранок, знявся яструб із понівеченого даху своєї в'язниці і почав набирати висоту. Крила, що за роки, проведені в саркофазі, вже й відвикати почали від роботи, запрацювали молодо й сильно, і він, азартно розсікаючи повітря, ненаситно хапаючи вологе березневе повітря, таке свіже й п'янке, що аж світ під ним гойдався, почав здійматись увись. Павільйон знаходився за сотню-другу метрів від муру зоопарку, по той бік – вузька вуличка, за нею починався житловий масив панельних дев'ятиповерхівок. Вирвавшись негадано з неволі, полоняник зробив над зоопарком прощальне коло і полетів до тих дев'ятиповерхівок.

Далі вирішив не випробувати долю. Сів на даху першої з них, і згори йому добре було видно зоопарк, клітки, приміщення, озера з птаством, у якого були підрізані крила, вольєри, павільйони, загоны, загороди і тварин та птахів у них – над усіма вивершувався у своєму загоні довгоший жираф. Уже зійшло сонце. Сидячи на даху дев'ятого поверху, яструб бачив, як автокраном знімали з розбитого павільйону стовбур поваленої верби: напевне, його втечу вже виявили.

Тепер його шукають. Але дарма, в неволю він більше ніколи не повернеться! Йому й на даху дев'ятиповерхівки добре – зоопарк поруч (відлітати від нього він остерігався – чуже місто) і, головне, він на волі...

Втікач влаштувався на новому місці навіть з комфортом – та ще після тісного саркофагу. До його послуг був увесь дах, а згодом і горище. У слуховому вікні, як це й водиться, шибки були бозна-коли вибиті, туди залітало птаство, вітром наносило сміття та сніг узимку. На ніч яструб залітав на горище й ночував там, сидячи на перекладині, а ні світ ні зоря, як тільки-но починало дніти, з'являвся на даху.

Із добуванням їжі теж не було клопоту.

У відкритих вольєрах зоопарку завжди лежав корм, а значить, побіля нього – зграї міських голубів та горобців (до них

приєднувалися галки, ворони й сороки): вони літали до вольєрів визбирувати поживу. А потім ситі, обважнілі голуби поверталися на житловий масив по той бік вулички, де він їх і підстерігав. Йому – блискавка! – було досить легко хапати відточеними, як крицевими, пазурами лінивих голубів, які вже і летіти порозучувалися – тож щодня мав свіжу здобич і не знав, що таке голод.

Усівшись на даху, патрав нещасну птаху, вітер підхоплював пір'я, несучи його до зоопарку. По тому пір'ю його й вислідили та взяли на замітку. Як-не-як у гробусі зоопарку він мав порядковий номер і був “на балансі”, а отже, й далі вважався власністю зоопарку. Не відаючи про те, втікач розкошував на волі, набирався сил, міцнів, випробовуючи крила стрімкими кидками за здобиччю...

Тим часом працівники зоопарку, виявивши на даху дев'ятиповерхівки збіглого яструба, трохи заспокоїлись, розуміючи, що такого добутливого місця втікач не залишить і далеко від зоопарку летіти не буде, тож, не кваплячись, виношували різні плани, як повернути крилатого експоната до скляного павільйону, стеля якого на той час уже, ясна річ, була полагоджена і засклена.

А втікач жирував-розкошував на горіщі й удень на даху.

Воля подобалася йому чимдалі більше. Навіть про далеку свою батьківщину, про Карпати, – не згадував, почав про них забувати. Та й не дуже мріялось про щось, коли все маєш. Нащо йому Карпати, коли і тут – воля!

Та однієї ночі спалахнула гроза. Всю ніч оглушливо гриміло, над містом сунули важкі чорні хмари, що їх краяли жовтогарячі блискавиці, завивав, як навіжений, вітер, скрипіли дерева, і, здавалося, хтось невидимий в цьому світі тяжко метався і стогнав, не знаходячи собі місця.

Яструб сидів на горіщі в затишку та безпеці і крізь слухове вікно спостерігав за спалахами, аж раптом в одному із спалахів, що освітив на скороминущу мить півміста, побачив щось до щему знайоме... Якись високі зелені гори, над ними пливли білі хмари, полонини, темно-зелені ялини – і серце його затрепетало: він упізнав Карпати. Вже призабуті ним Гори Його Малолітства, коли був ще жовторотим яструб'ям. Вони озивалися до нього то співом трембіти, то далеким підземним гулом, вирізьбившись у спалахові небесного вогню. І яструб відчув поклик. Невже він

і справді проміняв волю на неволю та жирних голубів у чужім краї?..

А далі в гулі грому почув якийсь далекий-далекій звук, що бринів і бринів на полонині тих Гір, голос, що його він чув ще пташам. Той звук часто розносив по Горах вістку про чийось смерть, похорони чи весілля, застерігав про тривогу, утішав радістю. Вчув він і вівчарські награвання.

Трембіта! Знаменита гуцуло-буковинська труба з піхти чи ялини, така гучна, що її далеко-далеко чути в Горах, і тоді здається, що то співають самі Гори.

Тієї ночі в громах і ревиську вітрів йому вчувалася трембіта. Вона про щось застерігала і водночас кликала його до себе – до Високих Гір... І клич той був такий сильний, що на нього озвалася кожна клітина його ества. Не дочекавшись ранку, як тільки-но зазоріло, а в усьому тілі ще співала ялинова труба, звана трембітою, він знявся з даху, покружляв над зоопарком і полетів на захід – на голос предків...

Як зійшло сонце, він уже був далеко за містом своєї неволі. Летів квапно, налягав на крила, наче боявся спізнитися на свято якесь.

І з кожним помахом його дужих крил батьківщина ставала все ближчою. Хай поки що лише на кілька помахів, на удар його серця, але він наближався, і в цьому вже крилася перемога. В небі і в усьому світі клетотів безрезневий вітровий, була весна, та весна, про яку в пісні співається-дивується:

*Дівчина, дівчина, юна весна,
Звідки приходить – ніхто не зна...*

Але він уже знав: до нього весна прийшла з Карпат, і він летів до Рідних Гір на свято весни, бо кликала, вабила і вела його трембіта...

Далеко ще, ой далеко були Карпати – за лісами, за полями, за ріками, за чотирма областями, іноді закрадалася і холодила тіло якась неясність: а чи є вони взагалі, ті Карпати, у світі білому? А чи це його мрія, сон його золотий, а сам він усе ще спить і бачить те диво у своєму скляному саркофазі...

Аби заощадити сили, яструб набирав висоту, у якій, якщо дивитися із землі, перетворювався на цятку, й на теплих потоках повітря, що піднімалося від нагрітої землі, ширяв легко й нечутно, і тіло його линуло без будь-яких зусиль, долаючи просто десятки й десятки кілометрів.

За чужим кордоном, що його він пролетів ще вночі, внизу вже тяглася Житомирщина. У цих краях, знаних ще тим, що колись тут вітри

були подихом Стрибога, а влітку – сина його Літника, бога теплих літніх вітровіїв, нині вдарював Ярило – бог весняного сонця. Грім і блискавка тут споконвіку були проявами дій Перуна: грім – то слово його, а блискавка – погляд Дажбога.

Придніпровська височина переходила в місцями заболочену Подільську низовину.

Промайнув і зник Овруцький шлях. Далеко внизу, серед лісів та боліт, серед зеленавих рівнин звивалися голубі змії тамтешніх річок і серед них Тетерів з Гнилоп'яттю, Гуйвою та Іршею, притоки Прип'яті Уборть та Уж, під правим крилом заголубів брат Горині Случ...

А він усе летів і летів, ніде не зупиняючись у перші дні, допоки несли його теплі потоки повітря. На перепочинок, а потім і на ночівлю сідав на вершечках високих дерев, котрі росли одиноко, і з яких ген-ген було видно, а отже, і до яких, і до нього ніхто не міг непомітно підкрастися.

Куняв, набурмосившись, як сич, хоч усе його єство все ще летіло, і одним оком пас видноколи.

І знову, ледь засіріло, змахнувши відпочилими крильми, залишав вершок дерева і ритмічними сильними помахами кидав своє тіло все вперед і вперед. Куди летіти, в якому напрямку, йому підказував голос предків, скоряючись тому голосу, він і летів. Болота змінювалися полями, поля листяними і хвойними лісами... Десь там унизу, крім двоногих, жили й чотириногі – лосі, косулі, дикі свині, зайці, лисиці, борсуки, бобри, а ще крилаті – тетеруки, глухарі, дикі качки, що їх іноді на ходу, звалившись з неба, вихоплював він із болотяних озеречок, соукви, куріпки – мав що ловити. Проте більше летів у надголодь – щоб легше ставало крилам. Тільки коли починав утрачати силу, каменем падав з неба – на зайця чи куріпку в степу, на дику качку на болоті... І знову вперед і вперед, коли дні змінювалися ночами, а ночі днями, а він усе летів і летів у піднебесі в одному напрямку – на захід, туди, де Високі Гори підпирають хмари, пронизуючи їх вершинами...

За Новоград-Волинським з його мавчиними лісами на Случі, за голубою Смолкою вже була Хмельниччина. На її межі він крутіше поверне вниз, на південь, а тоді знову візьме на захід, як внизу почнеться Волинська височина і потягнуться полого-хвилясті рівнини, глибокі долини річок, балок і – села, села, містечка й міста.

З усіх усюд, з усіх земних країв, інколи й з небесних з молодими вітрами чувся Зелений Шум пробудження весняної природи.

Справжній прихід весни починається на Явдохи, 14 березня, а остаточним утвердженням її вважається Благовіщення – 7 квітня.

Він їх зустрів у польоті. Пролітаючи над селами, чув, як дівчата на вигонах співали весняні замовляння, й це сприяло розвою листя на деревах, трав на луках, зелених врун на полях.

*Благослови, мати!
Весну закликати!
Весну закликати
Зиму провжджати!
Зимочка в візочку,
Літечко в човночку...*

І гарно йому було летіти під ті співанки-замовляння – де й сила бралася. Починав свій лет, як перед світанком у небі пломеніла ранкова зоря, а завершував день, як у присмерку спалахувала вечірня, і втоми не знав, і багнув летіти ще і ще.

Заголубів і зник Південний Буг. Вервечками, яким не було кінця-краю, тяглися дороги – ґрунтові, шосейні, асфальтові, рельсові, по яких у залізних машинах рухалися ті двоногі, які були позбавлені крил. Правда, вони мали величезних залізних птахів – де, в яких гніздах, у яких батьків-птахів вони повиростали? На них літали в піднебесі, але він завбачливо їх обминав. Хай літають на залізних крилах, як не мають своїх. Він мав свої – надійніші і витриваліші – і тому летів туди, куди кликав його голос предків. Плив над полями й лісами, над селами й містами, іноді перетворюючись на цятку, завмирав у повітрі, щось заглядевши внизу, і знову долав і долав величезні відстані.

У верхів'ях Горині, Случа та Хомори відпочивав, а підкріпившись тетеруком, взяв на Збруч та Ушицю – потяглася лісостепова зона, а він зі своєї висоти вже бачив далеко-далеко на обрії широку синю смугу Дністра... Не рахував ні днів, ні ночей. Нащо. Скільки б їх не було, він усі долав – день за днем, ніч за ніччю...

Великі міста обминав, малі пролітав краєм. Якщо внизу було село – проносився над ним швидкою кулею.

Внизу вже була Тернопільщина, тяглися Кременецькі гори, що крутими уступами обривалися до Малого Полісся, випливали з-за обрії вапнякові пасма Товтр, званих Медоборами, вже недалеко було й Опілля.

Блакитнілі річки, одна одну змінюючи: Золота Липа, Коропець, Серет, Ніглава, Збруч, Іква. Блищали дзеркала ставків та озер, тяглися до обрії лісостепові зони.

Ліси були здебільшого по долинах річок, у Товтрах, на вододілах. Там він іноді хапав перепелів, сірих куріпок. Іноді зустрічав місцевих яструбків, але навіть уваги не звертав на родичів – не було коли. Та й був він великий яструб з гордим і лячним для пташиної дрібноти йменням тетерев'ятник, а то все зустрічалися малі, темно-сірі яструби-тювики. Товклись вони в заплавних лісах і жилилися малечю – гризунами, ящірками чи, по біді, й комахами.

Якось він ледь було не збив яструбову сову, оперенням схожу на них, яструбів: тіточка його і вдень товклася, але він не став зупинятися і тратити на неї свій час. Поперед нього на захід летіла весна, і він не міг від неї відстати. У Високих Горах він мав з'явитися разом з ним – із Зеленим Шумом.

Від краю до краю спалахували грози – то Перун бився з Дівами, бісами, з Марою. А хто запевняє, що грім – то стукіт-гуркіт колісниць, якою роз'їжджає пророк Ілько. І хто вже нині повідає достеменно: Перуна то голос чи гуркіт Ількової колісниць, – все переплелось у світі білому...

А ранки після таких гроз народжувалися світлі, чисті, наче вмиті, і яструбові тоді особливо гарно летілося... Неначе не крила його тоді несли, а саме небо... І він летів, без зусиль обганяючи білі хмари, що кудись плвли і плвли небесними дорогами – вічні мандрівниці.

На підльоті до межі Тернопільщини яструб знову повернув на захід. Високим піднебессям пішов на Івано-Франківщину, вже відчуваючи дух Високих Гір, їхнє дихання і весняний шум лісів та швидких гірських вод.

Схудлий, але жвавий і легкий, наче й не подолав він сотні й сотні кілометрів, ожив, збадьорився. Відчував приплив свіжих сил – мабуть, тому, що попереду було Прикарпаття, а за ним і самі Карпати, закутані хмарами...

Заблаkitнів Дністер, як із землі виростили гірські простори Івано-Франківщини, вздовж Дністра тяглася Передкарпатська височина із зеленими долинами. У межиріччі Пруту й Черемошу він пролетів Покуття.

І вже виднілися хребти з куполоподібними, плоскими вершинами й пологими схилами. На обрії виростала Горгана, за нею здіймалися Чорногора з Говерлою. Починалися Покутсько-Буковинські Карпати. Його великий переліт із чужих країв через Житомирщину, Хмельниччину, Тернопільщину та Івано-Франківщину мав ось-ось завершитися.

Він уже підлітав до Високих Гір зі стрімкими бескидами на вершинах, до яких дістаються лише сильні птахи, до краю, в якому владарює найбільший орел, званий Беркутом. Пан-господар Карпат із розмахом крил до двох метрів охороняється навіть законом. Та ще вітри-верховинці й мандрівниці-хмари відпочивають над урвищами крутими, де й голова йде обертом, як глянеш униз.

Карпати...

Всього лише, здавалося б, гірська система (а їх чимало на планеті Земля – і більших, і грізніших) на Півдні Європи. Простягаються у вигляді випуклої на Північний Схід дуги в межах Польщі, Чехії, Словаччини, Угорщини й України. Довжина майже 1500 км, ширина – 120–430 км, пересічні висоти 800–1200 м, найбільша – 2655 м – гора Герлаховська Штіт.

Із зовнішнього боку вони оточені смугою передгір'їв (Прикарпаття). Більша частина Лісистих Карпат розташована на території України, де вони мають назву Карпати Українські. Простягаються смугою завдовжки понад 270 км і завширшки 100–110 км з Північного Заходу на Південний Схід, займаючи площу понад 24 000 км².

Являють собою середньовисокі гори з м'якими обрисами й куполоподібними вершинами. Найвища гора Говерла (2061 м) – зі своєї скелі прабатьківської яструб щодня її бачив, тож певний: якщо поруч Говерла, він таки й справді вдома.

Але Батьківщина не вимірюється метрами-кілометрами, як самі гірські хребти й вершини. Батьківщина не має меж ні на землі, ні в небі. Вона неосяжна й несходима, а тому становить собою цілий-цілий світ...

...А з верховин, з Гір Високих із м'якими куполоподібними вершинами кудись униз, де часто стоять хмари, несуться потічки й струмки. І ріки мчать гірські, нуртуючі, зі швидкою холодною водою.

А позад нього простилаються квітучі полонини – між землею і небом високим.

Реве на полонинах худоба.

Гірськими пляями спускаються в долину люди.

Чути, як десь вівчарі співають: "Ой піду я в полонину білі вівці пасти..."

І трави на полонині щемко пахтять, і він відчуває підземний гул – дихання Високих Гір, а вітри – дзвінки й цілющі, як і все у краях, званих Батьківщиною.

Він сидів на шпичаку скелі й гордо озирав виднокраї, що віднині й назавжди ставали його краями. І був уже не бранцем, не полонником, живцем замуrowаним у скляному саркофазі чужого міста, – все те лишилося десь там, далеко-далеко, як поганий сон, якому ніколи – цур йому пек! – не буде вороття.

Віднині він уже не експонат, а й справді крилатий птах.

Колись йому, ще малому, неопереному яструбеняті, яке й літати не тямило, лише обережно дибуюло до краю гнізда, аби подивитися, що там у світі, – колись йому розказував батько-яструб (а батькові притчу заповідав дід-яструб):

– Сину мій, ніколи і ніде не забувай, що ми – крилаті. А яструби й поготів. Родичі самого Беркута, володаря Карпат. Як надійде літо красне, ти будеш слухати петрівчаних пісень, що їх жінки співають у Петрівку в селах – о-он там, нижче хмар і полонин, у зелених долинах. У перший день Петрового посту жінки

неодмінно згадують яструба. Збираючись до гулянь, обіцяють яструбу десятину курчат, а запрошуючи одна одну в корчму, кажуть так: “Ходімо на шуляка”. Це – щоб уберегти курчат від зірких очей яструба, інакше лихо їм буде. Тож кожна жінка неодмінно зав’яже собі очі і, вперше виносячи у двір курчат, казатиме: “Як я не бачу, де випускаю курчат, так щоб не бачив їх і шуляк”...

Яструб, згадуючи той звичай карпатських жінок, посміхнувся.

А втім, це він би посміхнувся, коли б умів посміхатися. Але річ у тім, що яструби ніколи не посміхаються. І наш так само. Він сидів на стрімчаку скелі суворий і грізний, хоч насправді не був таким, і мав на мислі одне: треба шукати собі пару, подругу-яструбчиху, та й заходжуватися коло власного гнізда, щоб потім у ньому висиджувати малих яструбенят – аби їхньому роду крилатому та й не було переводу.